

Paul Le Blanc

Luxemburg och Lenin i varandras ögon

Ur Paul Le Blancs antologi *Unfinished Leninism* *

Enligt Karl Marx måste det arbetande flertalets befrielse vara detta flertals eget demokratiska verk. Några måste få andra att förstå behovet av kamp och vinna dem för idéer om hur kampen mot förtrycket ska föras bäst. Bland dem som besitter denna kunskap, insikt och mod (som försöker inspirera och hjälpa alltfler att utveckla sin egen förmåga till sådana egenskaper) finns oundvikligen olika åsikter om hur världen ska begripas och hur den ska kunna förändras. Det finns således behov av demokratiska diskussioner och debatt, när revolutionära organisationer försöker förstå den internationella kapitalismens komplexa verklighet och hur kapitalismen ska kunna ersättas med den politiska frihet och ekonomiska demokrati, som Marx och andra vetenskapliga socialister kopplat samman med det framtida samhället.

Detta är den ram vi behöver för att kunna förstå förhållandet mellan Vladimir Iljitj Lenin och Rosa Luxemburg, två av 1900-talets största revolutionära socialister. Båda hade tagit sig upp till toppen av vänstern inom den internationella arbetarrörelsen, i de masspartier som samlats i den Socialistiska internationalen, också känd som Andra internationalen. Båda var lysande, högt utbildade och fullständigt hängivna marxismens världsuppfattning.¹

Det finns fyra större områden, där de hade olika uppfattningar: 1) frågor som rörde byggandet av en revolutionär organisation, 2) förhållandet mellan demokrati och socialism, 3) motsättningarna mellan nationalism och internationalism, och 4) frågor som rörde imperialismen och den kapitalistiska utvecklingen. Jag kommer här att hävda att det fanns mindre oöverstigligena motsättningar, och mer gemensamt, mellan dem än vad som ofta görs gällande.

Personliga relationer

Innan vi går in på meningsskiljaktigheterna kan det vara värt att titta på den personliga relationen mellan de båda revolutionärerna. De hade träffats 1901, hade sedan drabbat samman polemiskt 1904, då Luxemburg under en tid lärer sig med Lenins mensjevikiska motståndare i det Ryska socialdemokratiska partiet (RSDAP). Sedan skulle de emellertid lära känna varandra under de revolutionära arbetaruppror, som svepte fram över Ryssland och Östeuropa 1905-1906. En av Luxemburgs levnadstecknare, Elzbieta Ettinger, berättar att hon blivit imponerad ”av hans skarpa intellekt, en egenskap hon alltid uppskattade, och hans enorma viljestyrka och stora kunskaper om det ryska samhället. Han var lärd, slug och beslutssam. De teoretiker hon redan kände bleknade vid jämförelsen”. Vid en konferens 1907 inom Andra internationalen sade Luxemburg till sin väninna Clara Zetkin: ”Titta noga på den där. Det är Lenin. Titta på hans egensinniga orubbliga huvud. Som en riktig rysk bonde med några mindre asiatiska drag. Den mannen tänker försöka försätta berg. Kanske kommer han att bli krossad då. Men han kommer aldrig att ge vika.”² En annan av Luxemburgs levnadstecknare, J P Nettl, utvecklade denna kommentar:

Sympatier på det personliga planet mellan Lenin och Rosa Luxemburg – precis som all annan av Lenins vänskap baserad på ömsesidig respekt – uppstod vid denna tidpunkt [1906] och skulle bestå

* Andra artiklar ur denna antologi: [Leninismen är inte förverkligad](#), [Lenin och revolutionär demokrati](#)

¹ För en bakgrund om Marx och marxismen se Phil Gasper, Karl Marx and Frederick Engels, *The Communist Manifesto: A Road Map to History's Most Important Political Document*, Chicago: Haymarket Books, 2005; Paul Le Blanc, *From Marx to Gramsci*, Amherst, NY: Humanity Books, 1996; Terry Eagleton, *Varför Marx hade rätt*, Tankekraft 2011; August Nimtz, *Marx and Engels: Their Contribution to the Democratic Breakthrough*, Albany: State University of New York Press, 2000.

² Elzbieta Ettinger, *Rosa Luxemburg: A Life*, Boston: Beacon Press, 1988, sid. 137, 168; Zetkins hågkomster av Luxemburgs kommentarer i Ronald W Clark, *Lenin: A Biography*, New York: HarperCollins, 1990, sid. 135.

i sex år tills politiska motsättningar åter skulle dränka den i polemikens stormar. Också då överlevde en gnista av personliga sympatier mitt i de återupptagna fientligheterna; även om Lenin gjorde häftiga utfall mot Leo Jogiches [Luxemburgs närmaste kamrat i den polska rörelsen] och därmed också inbegrep Rosa Luxemburg i sina attacker på den gamla ledningen i Polen, utsatte han henne aldrig för samma personangrepp som han gjorde mot Jogiches – samtidigt som hon i sin tur medvetet avstod från att offentligt besvara någon av hans attacker.³

Hannah Arendt, en framstående politisk tänkare, skrev i en sammanfattning av vad Nettl kommit fram till, att av stor vikt för ”Luxemburg både som privatperson och offentlig person” var det faktum att hon tillhörde ”en grupp av jämlikar”, som – i hennes fall – hade utkristalliserats bland revolutionärer i Polen som en del av en mycket bredare företeelse. Något likartat har också beskrivits av en annan, mindre känd, revolutionär från samma period i den illegala rörelsen i Odessa, Eugenia Levitskaja: ”När jag går igenom det stora antal kamrater som jag fick tillfälle att träffa kan jag inte minnas en enda förkastlig eller föraktlig handling, bedrägeri eller lögn. Det förekom motsättningar. Det förekom fraktionsstrider, men inget annat. Alla vaktade noga på sin moral och blev mer fördragsamma i denna vänskapliga familj.”

I en kommentar till att Nettl ”gång på gång betonar den höga moraliska nivån inom denna ’grupp av jämlikar’”, betonade Arendt att inom denna revolutionära grupp var ”sådant som ambition, karriär, status och till och med ren framgång strängt tabubelagda” – åtminstone på den personliga nivån. Å andra sidan delade de en stark ambition för att, som Luxemburg skämtsamt uttryckte det, ”anstifta en präriebrand” för att föra arbetarklassens revolution och socialistiska befrielse framåt. Arendt skriver också att Lenin delade samma värderingar som Luxemburgs grupp. Än mer, på basis av Nettls upptäckter drar hon slutsatsen att ”det fanns få människor hon respekterade [som intellektuellt jämbördiga] och den listan toppades av Jogiches och att man i övrigt bara kunde vara säker på att där också hitta Lenin och Franz Mehring [Marx’ framstående levnadstecknare]”.⁴

Det fanns också ett slags personkemi, som möjliggjorde en sådan relation – det som Gorkij fångade när han beskrev Lenin på följande vis: ”Han älskade att ha roligt och när han skrattade gjorde han det med hela kroppen”, och Lenins ofta retsamma sinne för humor kan man även hitta i Luxemburgs polemik och brev. 1911 skrev hon: ”Igår kom Lenin förbi och fram till i dag har han redan hunnit vara här fyra gånger. Jag gillar att samtala med honom, han är begåvad och bildad och har ett så fult tryne, just den sort jag inte kan låta bli att titta på.” Hon noterade att hennes katt Mimi ”gjorde ett oerhört stort intryck på Lenin, han sade att bara i Sibirien hade han sett något så stort, att hon var en *baskii kot* – en majestätisk katt. Mimi flirtade också med honom, lutade sig bakåt och uppträdde gäcksamt mot honom, men när han försökte komma åt henne smällde hon till honom med tassens och fräste som en tiger”.⁵

Mimis beteende fångar något i förhållandet mellan Luxemburg och Lenin – polemiken och kritiken kunde vara både skarp och omedgörlig mellan de båda. Det skulle emellertid också kunna sägas att varken Lenin eller Luxemburg hade helt rätt i dessa dispyter. Det skulle till och med kunna sägas, att även när de hade fel i någon fråga var båda ändå i stånd att hitta viktiga delar av sanningen.

Nationalism och imperialism

Luxemburgs syn på nationalismen är i viss mening underlägsen Lenins – hon tenderar att helt och hållet avfärda den som ett hinder för arbetarklassens internationalism, medan Lenin är

³ J P Nettl, *Rosa Luxemburg*, vol. 1, New York: Oxford University Press, 1966, sid. 357.

⁴ Hannah Arendt, ”Rosa Luxemburg, 1870-1919” i *Men in Dark Times*, New York: Harcourt, Brace and World, 1968, sid. 41, 43, 44, 45, 54; Levitskaja citerad av Trotskij i [Stalin del 1](#).

⁵ Gorkij citerad i Clark, *Lenin: A Biography*, sid. 135; Georg Adler, Peter Hudis, Annelies Laschitza, eds., *The Letters of Rosa Luxemburg*, London: Verso, 2011, sid. 298.

uppmärksam på skillnaderna mellan den nationalism förtryckarstater står för (som inbegriper imperialism och rasism, något som måste bekämpas) och de förtrycktas nationalism (som inbegriper kamp mot imperialism och rasism, något man måste stödja). Men komplexa händelser i vår egen tid ger ändå visst stöd för Luxemburgs varningsord.⁶

Det finns slående likheter mellan hur Lenin och Luxemburg närmade sig frågor om imperialismen och kapitalismens internationella utveckling. Båda såg kapitalism som medfött expansionistisk och våldsam och samtidigt finns kvalitativa skillnader mellan Luxemburgs *Kapitalackumulationen* och Lenins *Imperialismen som kapitalismens högsta stadium*. En av de mest uppenbara skillnaderna är att Luxemburg inte ser imperialismen som kapitalismens högsta stadium, eller som något som växte fram i slutet av 1800-talet genom att multinationella bolag stärktes under inflytande av finanskapitalet, utan som något som funnits som en integrerad del av kapitalismen från första början.

Medan Lenin ägnar sig åt att popularisera andras arbeten (J A Hobson, Rudolf Hilferding och Nikolaj Bucharin) står Luxemburg för en ytterst originell analys, som är kritisk till vad som kallas Marx "realiseringsteori" i *Kapitalets* andra band (en del har hävdad att hon missförstått vad Marx verkligen sade och gjorde i andra bandet). Medan Lenin tenderar att se mångfacetterade dimensioner, flöden och flexibilitet i kapitalismens expansion, anser Luxemburg att det finns gränser – kapitalismens behov av att expandera till icke kapitalistiska områden, som till sist kommer att ha tömts ut och leda till kris och sammanbrott. "Hon har hamnat i en förfärlig röra", klagade Lenin. "Hon har förvrängt Marx." Han sade sig vara belåten med att olika marxistiska kritiker förintade hennes synsätt på samma sätt som han själv hade kritiserat de ryska populisterna i sin stora studie från 1899, *Kapitalismens utveckling i Ryssland*.⁷

Samtidigt har även ekonomer som varit benägna att hålla med Lenin framhållit att Luxemburg reste viktiga frågor, en del av dem hävdar att hennes svar är väl värda att beaktas. En av hennes hårdaste kritiker, Nikolaj Bucharin, hälsade Luxemburgs analyser som "ett djärvt teoretiskt försök" och "en insats av ett lysande teoretiskt intellekt". Detta handlar om vad Roman Rosdolsky prisar som "den värdefulla kärnan i hennes bok". Ernest Mandel, som är överens med kritikerna i vad han betecknar som sekundära frågor, hävdar också att "det slutgiltiga bokslutet över Luxemburgs kritik ... måste bli nyanserat. Det går inte att rakt upp och ner säga att hon hade rätt eller att hon hade fel". Att sortera och bedöma dess specifika kontroverser är inte möjligt här, men en viktig del av Luxemburgs mästerverk förtjänar att kommenteras – flera kapitel där hon med en antropologs känslighet granskar de förödande effekterna av kapitalismens expansion för många av folken och kulturerna runt om på jorden, något som inte går att hitta i Hilferdings, Lenins eller Bucharins viktigaste arbeten. För Lenin framstod emellertid dessa livfulla bidrag som bara något negativt. I de anteckningar han gjorde i marginalen till hennes bok skrev han: "Skildringen av tortyren av svarta i Sydamerika är bullrig, färgstark och meningslös. Framför allt är den inte marxistisk." Nära 50 år senare kommenterade Hannah Arendt elegant denna "kritik": "Men vem skulle idag förneka att det hör samman med en bok om imperialismen?"⁸

⁶ Se Rosa Luxemburg, *The National Question, Selected Writings*, ed. Horace B Davis, New York: Monthly Review Press, 1976; Michael Löwy, *Fatherland or Mother Earth? Essays on the National Question*, London: Pluto Press, 1998; och Omar Dahbour och Michelene R Ishay, eds., *The Nationalism Reader*, Amherst, NY: Humanity Books, 1995, särskilt sid. 198-214, 322-372.

⁷ Rosa Luxemburg, *Kapitalackumulationen*, eng övers., *The Accumulation of Capital*, London: Routledge, 2003; V I Lenin, [Imperialismen som kapitalismens högsta stadium](#); V I Lenin, *Letter to L B Kamenev*, mars 1913, *Collected Works*, vol. 35, Moskva: Progress Publishers, 1973, sid. 94. Se diskussionen i Paul Frölich, *Rosa Luxemburg*, Chacago: Haymarket Books, 2010, sid. 150-163) samt i Netti, *Rosa Luxemburg*, vol. 2, sid. 828-41.

⁸ Nikolai Bukharin, *Imperialism and the Accumulation of Capital* i Kenneth J Tarback, ed., *The Accumulation of Capital – An Anti-Critique by Rosa Luxemburg and Imperialism and the Accumulation of Capital by Nikolai*

Luxemburgs levnadstecknare J P Nettl noterar emellertid att Lenin läste *Kapitalackumuleringen* 1913, en tidpunkt då hans politiska relationer med Rosa Luxemburg var som sämst; de kritiska anteckningar han gjorde i marginalen tyder på att han var ute efter att hitta alla möjliga fel; det kryllar av utrop som ”nonsens” och ”lustigt”.⁹ Orsaken till att oenigheten mellan dessa båda revolutionärer åter flammade upp var ”organisationsfrågan”.

Revolutionär organisering och massagerande

Med åren hade Luxemburgs syn på Lenins organisatoriska inriktning skiftat rejält. 1904 hade hon skrivit en våldsamt kritisk av *Ett steg framåt, två steg tillbaka*, Lenins genomgång av splittringen mellan bolsjevikerna och mensjevikerna inom RSDAP. Hon anklagade Lenin för en ultracentralistisk och auktoritär inriktning, som – i jakten på ”revolutionär renhet” – skulle leda till bildandet av en betydelselös sekt. 1905-1906 gick Luxemburg över till en bolsjevikvänlig hållning, beroende på att läget förändrats (samt närmare kontakter med bolsjevikerna och mensjevikerna i en tid av revolutionärt uppsving). 1907 försvarade hon Lenin mot samma sorts kritik (nu framförd av den mensjevikiska stjärnan Georgij Plechanov), som hon själv stått för tre år tidigare. 1911 var hon i stort överens med Lenins helt igenom negativa bedömning av alla andra grupper inom RSDAP.

Men när bolsjevikerna, av praktiska orsaker, genomförde vad Luxemburg såg som en definitiv och destruktiv splittring av RSDAP – och bildade vad som i realiteten var ett separat bolsjevikparti – kritiserade Luxemburg (under hela 1912 och 1913) åtgärden och agiterade oförtrutet för enhet inom RSDAP. Första världskrigets utbrott 1914, och segern för den ryska revolutionen tre år senare, öppnade en helt ny fas i Luxemburgs sätt att tänka, där hon blev var med om att grunda det tyska kommunistpartiet i början av 1919, innan hennes levnad avbröts av en av högerens dödspatruller.¹⁰

Även om det påvisats att Luxemburg i sin anti-bolsjevikiska polemik 1904 förvrängde Lenins verkliga uppfattning kan vi ändå här hitta värdefulla insikter för revolutionära aktivister. Hon skrev:

Dels har vi massan – och dels massans historiska mål som ligger utanför det rådande samhället. Dels har vi den dagliga kampen; och dels den sociala revolutionen. Det är under sådana dialektiska motsättningar som socialiströrelsen arbetar.

Det visar sig att denna rörelse avancerar bäst genom att hålla en kurs mitt emellan de båda faror som ständigt hotar den. Den ena är masskaraktärens försvinnande – den andra att den överger sitt mål. Den ena är att den går tillbaka och blir en sekt – den andra att den blir en borgerlig socialreformistisk rörelse.¹¹

Bukharin, New York: Monthly Review Press, 1972, sid. 268; Roman Rosdolsky, [Kapitalets tillkomsthistoria](#); Ernest Mandel, ”Introduction” i Marx, *Capital*, vol. 2, sid. 68. För två insiktsfulla och koncisa försök att sammanfatta Marx’ tre band och försök att visa att de (i motsats till Luxemburg) utgör en sammanhängande helhet, se Ben Fine och Alfredo Saad-Filho, *Marx’s Capital*, London: Pluto Press, 2010, samt Michael Heinrich, *An Introduction to the Three Volumes of Karl Marx’s Capital*, New York: Monthly Review Press, 2012. Lenins anteckningar i marginalen till *Kapitalackumuleringen* citeras i Nettl, *Rosa Luxemburg*, vol. 2, sid. 533; Arendt, ”Rosa Luxemburg, 1870-1919”, sid. 40.

⁹ Nettl, *Rosa Luxemburg*, vol. 2, sid. 532.

¹⁰ Om bolsjevikernas splittring, se Paul Le Blanc, ”The Birth of the Bolshevik Party in 1912”, i *Links, International Journal of Socialist Renewal*, 17 april, 2012. Om Luxemburgs kritiska reaktion se Rosa Luxemburg, ”Credo: On the State of Russian Social Democracy” i *The Rosa Luxemburg Reader*, Peter Hudis och Kevin Anderson, eds., New York: Monthly Review Press, 2004, sid. 266-280.

¹¹ Rosa Luxemburg, [Den ryska socialdemokratins organisationsfrågor](#). Beträffande bristerna i Luxemburgs analys (och det myckna gemensamma mellan henne och Lenin), se Paul Le Blanc, ”Luxemburg and Lenin on Organization” i Rosa Luxemburg, *Reflections and Writings*, Paul Le Blanc, ed., Amherst, NY: Humanity Books, 1999, sid. 81-102, och Paul Le Blanc, *Lenin and the Revolutionary Party*, Amherst, NY: Humanity Books, 1993, sid. 79-87 [svensk översättning: [Lenin och det revolutionära partiet](#), sid. 68-73].

Samtidigt som Lenin avfärdade Luxemburgs uppfattning – och stämplade den som ”hela den välkända teorin om organiserandet-som-process” – visar en granskning av hans egen redogörelse för bolsjevismens utveckling 1907 och därefter 1920 en klar medvetenhet, efter några års erfarenheter, att ett revolutionärt partis utveckling faktiskt handlar om en process.¹² Dessutom visar en seriös granskning av deras skrifter att båda revolutionärerna teoretiserade samspelen mellan massagerande och organisation, ofta med slående likartade formuleringar – även om många kommentatorer velat ställa Luxemburgs förmenta ”spontanistiska” idolporträtt av massagerande mot Lenins ”förtruppparti”. I *Masstrejck, parti och fackföreningar* skrev Luxemburg:

Socialdemokratin är proletariatets mest upplysta och klassmedvetna förtrupp. Den kan och får inte, fatalistiskt och med korslagda armar vänta på att den ”revolutionära situationen” skall inträffa och att den spontana folkrörelsen skall falla ner från himlen. Den måste tvärtom *föregripa* utvecklingen, försöka *påskynda* den.¹³

I *Vad bör göras?* skrev Lenin:

Ju starkare det spontana uppsvinget bland massorna är, ju bredare rörelsen blir, desto ojämförligt mycket snabbare växer kravet på höggradig medvetenhet i socialdemokratin teoretiska, politiska och organisatoriska arbete.¹⁴

Demokrati och revolution

Förhållandet mellan demokrati och kampen för socialism var en annan stridsfråga mellan Lenin och Luxemburg, men även här är sanningen mer komplex och mer intressant än vad som ofta görs gällande. Vi har sett att Luxemburg inte var beredd att stödja de förtrycktas nationalism, särskilt inte rätten till nationellt självbestämmande, delvis på grund av att detta inte var något arbetarkrav utan mer borgerligt-demokratiskt, ett som riskerade att splittra arbetarna och som skulle bli irrelevant om en proletär revolution lyckades. 1915 hade Lenin emellertid alltmer börjat trycka på nödvändigheten av att kämpa för alla demokratiska krav och att de var oskiljaktiga från arbetarnas kamp för socialism. Det kan vara värt att ta en längre titt på hans ståndpunkt:

Proletariatet kan bara segra genom demokrati, dvs ge full kraft åt demokratin genom att koppla de mest kraftfullt formulerade demokratiska krav till varje steg i kampen ... Vi måste förena revolutionär kamp mot kapitalismen med ett revolutionärt program och en taktik för alla demokratiska krav: republik, milis, folkvalda statstjänstemän, lika rättigheter för kvinnor, självbestämmande för nationerna, osv. Så länge kapitalismen finns kvar kommer dessa krav – samtliga – bara uppfyllas undantagsvis och även då på ett ofullständigt och förvridet sätt. Genom att basera oss på den demokrati som redan uppnåtts, och avslöja dess brister under kapitalismen, ställer vi krav på att kapitalismen störtas och att bourgeoisin exproprieras som ett nödvändigt led i avskaffandet av massfattigdom och för fullständigt och *totalt* genomförande av *alla* demokratiska reformer.¹⁵

En av den ryska revolutionens förfärliga ironier var emellertid att så fort arbetarna och bönderna svept bolsjevikerna till makten – till stor del baserat på denna revolutionärt-demokratiska inriktning – drabbades Ryssland av katastrofer: militära invasioner, ett brutalt inbördeskrig, ekonomiskt sammanbrott på grund av den internationella kapitalistiska blockaden plus bolsjevikernas egna misstag, hungersnöd, och annat.

Ledarna för den nya kommunistiska regimen – Lenin, Röda arméns ledare Trotskij och andra

¹² Kritiken av Luxemburg kan hittas i V I Lenin, ”Fine Words: Butter No Parsnips”, *Collected Works*, vol. 8, Moskva: Progress Publishers, 1962, sid. 61. Lenins egen diskussion av ”organisering-som-process” återfinns i [Förord till samlingsverket ”Tolv år”](#) samt [”Vänsterismen” – kommunismens barnsjukdom](#).

¹³ Rosa Luxemburg, [Masstrejk, parti och fackföreningar](#) (1906).

¹⁴ V I Lenin, [Vad bör göras?](#)

¹⁵ Lenin, *Det revolutionära proletariatet och nationernas självbestämmanderätt*, (16 oktober 1915).

– införde en enpartidiktatur och tenderade att framställa en auktoritär och hänsynslös politik inte bara som extrema undantagsåtgärder för att kunna överleva, utan snarare som vägen till den socialism som någon gång i framtiden skulle göra demokratin möjlig.

”Men socialistisk demokrati börjar inte först i det utlovade landet, när grunden för den socialistiska hushållningen har lagts, som färdig julklapp åt det tappra folket som under tiden har understött den lilla klickens socialistiska diktatorer ...” hävdade Luxemburg. Verklig socialism var oskiljaktig från frihet och ”frihet är alltid den annorlunda tänkandes frihet ... Hon varnade: ”Utan allmänna val, ohämmad press- och församlingsfrihet, fri meningsskamp, utdör livet i varje offentlig institution, blir ett skenliv där byråkratin ensam förblir det aktiva elementet ... i grund och botten alltså en klickhushållning – visserligen en diktatur men inte proletariats diktatur utan diktaturen av en handfull politiker.”¹⁶

Å andra sidan hävdade Luxemburg också att ryska revolutionen inte skulle kunna gå framåt på den väg hon talade om förrän dess förtvivlade isolering upphört – framför allt genom att en seger för socialistiska arbetarrevolutioner i de utvecklade industriländerna, i synnerhet i Tyskland, kom till undsättning. Hon tillade: ”Vad ett parti i den historiska stunden förmår uppbringa av mod dåkraft, revolutionär vidsyn och konsekvens, det har Lenin, Trotskij och deras kamrater till fullo presterat ...” Hon skrev också att ”det råder heller inget tvivel om ... att Lenin och Trotskij på sin törnbeströdda, med försåt av alla slag kringgådda väg har tagit många avgörande steg endast under största inre tvivel och med häftigaste inre motsträvighet”.¹⁷

Luxemburg och en rad andra av hennes revolutionära kamrater i Tyskland blev mördade innan de kunde leda den revolution hon manade till. Efteråt, och sedan hennes ofullbordade kritik av ryska revolutionen publicerats 1921, svarade Lenin för en glödande hyllning till sin stridslystna kamrat, där han konstaterade att Rosa Luxemburg mer än en gång tagit miste – han räknade upp deras meningsskiljaktigheter – men att ”ett gammalt gott ryskt talesätt” fångade det väsentliga: ”Ibland flyger örnar lägre än hönor, men hönor kan aldrig stiga så högt som örnarna.” Han betonade att ”trots sina misstag var och förblir hon en örn; och kommunisterna över hela världen kommer inte bara att alltid hedra hennes minne, utan hennes biografi och den *fullständiga* samlingen av hennes arbeten ... kommer också att bli en mycket nyttig fostran av många generationer kommunister över hela världen.”¹⁸

August Thalheimer, en revolutionär som kände både och arbetat med båda, betonade uttrycket ”inte Luxemburg eller Lenin – utan Luxemburg och Lenin” och förklarade att ”var och en av dem gav ... vad den andra inte gjorde och inte kunde ge”. Det finns mycket att lära av deras olikheter men också av vad Thalheimer kallade ”det andliga bandet mellan dessa båda stora revolutionära företrädare för arbetarklassen och deras närmaste medkämpar.”¹⁹

Översättning: Björn Erik Rosin

¹⁶ Rosa Luxemburg, [Den ryska revolutionen](#).

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ V I Lenin, [En publicists anteckningar](#), (1922). Det är värt att notera att Lenin var av uppfattningen att Kommunistiska internationals plattform skulle baseras på det ryska kommunistpartiets program samt på det program Rosa Luxemburg skrivit för Spartakusförbundet. Se Gerda och Hermann Weber, *Lenin: Life and Works*, London: Macmillan Press, 1980, sid. 154.

¹⁹ August Thalheimer, ”Rosa Luxemburg or Lenin” (1930), Marxist Internet Archive, www.marxist.org/archive/thalheimer/works/rosa.htm. Se även Helen C Scott och Paul Le Blanc, ”Introduction to Rosa Luxemburg” i *Socialism or Barbarism: The Selected Writings of Rosa Luxemburg*, eds., Paul Le Blanc och Helen C Scott, London: Pluto Press, 2010, sid. 3-35.